

Protokoll for Bispemøtet, Oslo, 30. mars – 2. april 2009

Møtet fant sted på Voksenåsen hotell og konferansesenter.

Disse deltok i møtet:

Biskop Olav Skjevesland	Agder og Telemark, Bispemøtets preses
Biskop Helga Haugland Byfuglien	Borg, Bispemøtets visepreses
Biskop Ole Christian M. Kvarme	Oslo
Biskop Per Oskar Kjølaas	Nord-Hålogaland
Biskop Laila Riksaasen Dahl	Tunsberg
Biskop Solveig Fiske	Hamar
Biskop Tor Berger Jørgensen	Sør-Hålogaland
Biskop Ingeborg Midttømme	Møre
Biskop Tor Singsaas	Nidaros
Biskop Ernst Baasland	Stavanger
Biskop Halvor Nordhaug	Bjørgvin

Møtet ble ledet av Bispemøtets preses, Olav Skjevesland.

Generalsekretær Christofer Solbakken var sekretær for møtet.

BM 009/09 Orienteringssaker

1. Kirkelige konsekvenser av ny ekteskapslov
2. Henvendelse fra Carissimi
3. Vigsling av kirkegård
4. Kirkelig medvirkning ved spredning av aske
5. Prestetjenesten i helsevesenet
6. Skaperverk og bærekraft
7. Fra arbeidet i Samisk kirkeråd
8. Samlivsordninger og prestedtjeneste
9. Bispemøtets arbeidsgrupper (menneskesyn, visitas, presesfunksjon)
10. Arbeidsveilederutdanningen
11. KIFOs rapport om rekruttering til prestedtjeneste

BM-009/09 Vedtak:

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

BM 010/09 Referatsaker

Nr	Tittel
1	KNs representantskapsmøte protokoll mai 2008
2	Kirkerådet protokoll september 2008
3	Kirkerådet protokoll november 2008
4	KISP referat september 2008
5	KUIs prosjektkomite protokoll september 2008
6	KUIs prosjektkomite protokoll november 2008
7	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) referat september 2008
8	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) referat november 2008
9	Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) referat fra Rådsmøte om strategi- og arbeidsplan januar 2009
10	Nådens fellesskap referat desember 2008
11	Nasjonalkomiteen for LVF protokoll desember 2008
12	Kontaktgruppa mellom Islamsk Råd Norge (IRN) og Mellomkirkelig råd (MKR) protokoll november 2008
13	Katolsk-luthersk samtalegruppe (KATLUSA) protokoll desember 2008
14	Teologisk nemnd protokoll desember 2008
15	Norges kristne råd protokoll oktober 2008
16	Mellomkirkelig råd sak 15/09 Assembly Planning Committee
17	Mellomkirkelig råd protokoll februar 2009
18	Committee for Relations with Muslims in Europe (CRME)

BM-010/09 Vedtak:

Referatsakene ble tatt til etterretning.

Kirkemøtet har bedt om å få spørsmålet om diakontjenestens forhold til det ordinerte embete til behandling, jf vedtak i sak KM 08/04. Det ble opprinnelig bedt om at saken skulle tas opp i 2007, men den er altså foreløpig utsatt to ganger. I mellomtiden har et utvalg ledet av sokneprest Svein Malmbekk arbeidet med et bakgrunnsnotat til saksfremlegget. Utvalget avga sin innstilling 23. april 2008.

Saken vil kunne tas opp til behandling på Kirkemøtet i 2009. Bispemøtet er bedt om å gi en foreløpig vurdering.

Sakens forhistorie

Da Kirkemøtet behandlet utredningen "Embetet i Den norske kirke" (Skjevesland-utvalget) i 2001, ble det gjort vedtak om å utrede diakontjenesten nærmere, slik også Bispemøtet hadde anbefalt (BM 18/01).

Kirkerådets saksforberedende utredning om diakontjenesten ble drøftet i Bispemøtet flere ganger i 2004, jf BM 13/04, BM 23/04 og BM 32/04. Bispemøtet gav sin tilslutning til "den retning som saksutredningen beskriver for en videre tenkning om diakontjenesten i Den norske kirke" (BM 23/04).

Protokollatet i BM 32/04 er relativt fyldig med sine seks sider. Foranledningen er Kirkerådets forslag til vedtak for Kirkemøtet, hvor det i pkt 1 heter at "Kirkemøtet mener at diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke."

Bispemøtets presiserer i vedtaket hvordan de forstår formuleringen: "...diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten...".

"Når det i forslaget heter at "diakonitjenesten *kan* (vår utheving) forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke", forstår Bispemøtet denne formuleringen slik at denne forståelse anses som *forenlig med vår kirkes læregrunnlag*.

Den forståelse av diakonitjenesten som foreslås, fremmes altså som en *mulig* forståelse, ikke som en *nødvendig* forståelse av denne tjenesten."

Uttalelsen hevder videre at kirken "har frihet til å organisere det kirkelige embete slik det best tjener evangeliet", og at man anser "diakontjenesten som en dimensjon ved formidlingen av evangeliet om Jesus Kristus. Dette gir grunnlag for å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjeneste i kirken."

Vedtaket konkluderer med å anbefale Kirkemøtet å vedta det fremlagte forslag.

Kirkemøtet 2004

Komiteen skriver i sine merknader om forståelsen av vedtakets punkt 1:

”Komiteen ønsker å understreke at ”kan” ikke betyr ”må” eller ”skal”.

Utredningen som må komme i etterkant av årets Kirkemøte vil så danne grunnlag for den videre vurdering av hvordan det er tjenlig for Den norske kirke å tilrettelegge tjenestestrukturen. Det vedtaket Kirkemøtet nå inviteres til, er ikke endelig når det gjelder om det i 2007 skal innføres ordninger som innebærer at diakontjenesten er en del av den ordinerte tjenesten. Nivået på årets vedtak innebærer en avklaring av at det er teologisk legitimt å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjenesten. I neste omgang skal det så utredes om det er tjenlig og om man i 2007 skal vedta en ordning som bygger på en slik forståelse.”

Videre refererer komiteen med tilslutning formuleringene i Bispemøtets vedtak i sak BM 32/04 om forståelsen av ordet ”kan” i pkt 1.

Komiteen ønsker derfor å tydeliggjøre denne presiseringen i vedtaksforslaget, og endrer pkt en til (endring i kursiv):

”Kirkemøtet mener at diakontjenesten *teologisk* kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.”

Dette blir også Kirkemøtets endelige vedtak.

Kirkemøtet gjorde følgende vedtak i sak KM 08/04:

1. Kirkemøtet mener at diakontjenesten teologisk kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.
2. Kirkemøtet forutsetter at diakontjenesten videreføres som en omsorgstjeneste, og at tjenesten fortsatt er en varig tjeneste.
3. Kirkemøtet ber om at konsekvensene av å forstå diakontjenesten som en ordinert tjeneste, blir utredet med særlig tanke på følgende forhold:
 - arbeidsrettslige og kirkeordningsmessige konsekvenser
 - utforming av tjenestens innhold og organisering/tjenesteordninger
 - krav om ordinasjon ved tilsetting til diakonstillinger
 - overgang mellom ulike kirkelige tjenester
 - konsekvenser for andre stillingstyper innen kirkelig diakoni
 - konsekvenser for lokalmenighetenes styringsmuligheter
 - konsekvenser for prioritering av stillinger i kirken
4. Kirkemøtet ber om at konsekvensene for kateket- og kantortjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste avklares nærmere. Det er nødvendig at disse tjenester avklares og styrkes som nødvendige tjenester i Den norske kirke.
5. Kirkemøtet ber om at eventuelle konsekvenser for preste- og bispetjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste, avklares nærmere.
6. Kirkemøtet ber om at endringer i ordinasjons- og vigslingsliturgi utredes til Kirkemøtet i 2008.
7. Kirkemøtet ber om å få sakene omtalt under vedtakspunkt 3,4 og 5 tilbake i 2007.

Etter Kirkemøtet 2004

Kirkerådet klarte ikke å forberede saken til ny behandling i 2007, og ønsket å utsette saken til 2008. Bispemøtet ble bedt om å ta stilling til en eventuell utsettelse, men ville ikke ta stilling til noen fremdriftsplan. I sak BM AU 07/06 heter det bl.a.

”Kirkemøtet ber (...) om at prinsippvedtaket i vedtaks punkt 1 (integrasjon av diakontjenesten i den ordinerte tjeneste som teologisk mulig), med de tilhørende premisser i vedtaks punkt 2 (diakontjenesten som en karitativ og varig tjeneste), blir konsekvensutredet”.

”Bispemøtet vil anbefale at Kirkerådet nedsetter en utredningsgruppe (...) (som) bør utrede spørsmålene under sak KM 08/04 vedtaks punkt 3-6 som en samlet helhet”.

Utredningsgruppen, som ble ledet av sokneprest Svein Malmbekk, avga sin innstilling 23. april 2008. Den har et flertall og et mindretall, men hele utvalget går inn for å ordinere diakoner til det kirkelige embetet. Flertallet går også inn for å ordinere andre tjenestegrupper til det kirkelige embetet.

Bispemøtet fikk seg forelagt innstillingen, og saken ble behandlet i Bispemøtets arbeidsutvalg 2. juni 2008.

Arbeidsutvalget gjorde følgende vedtak, sak BM/AU 34/08:

”Utredningen bygger på en bestemt tolkning av Kirkemøtets vedtak i sak 08/04 som Bispemøtet finner problematisk. Av den grunn blir helt vesentlige problemstillinger knyttet til tjenligheten og ønskeligheten av en utvidet embetsstruktur ikke drøftet. Utredningen gir derfor ikke et tilstrekkelig grunnlag for å ta beslutning om ordinasjon til det kirkelige embete skal omfatte flere tjenestegrupper enn prestene.”

Arbeidsutvalget så det slik at utredningsgruppen i stor grad overså den presisering av vedtakets pkt 1 (...teologisk kan...) med den følge at spørsmålet om tjenligheten og ønskeligheten av å strukturere embetet på en slik måte ikke fikk en tilstrekkelig behandling. Utredningen fremstår som en ren konsekvensutredning gitt at diakoner, og evt andre tjenestegrupper, ordineres.

Bl.a. på bakgrunn av Bispemøtets resepsjon av utredningen valgte Kirkerådet å utsette behandling i Kirkemøtet.

Bispemøtet gjorde i januar 2009 (Sak BM 04/09) følgende vedtak:

”Bispemøtet har drøftet diakonitjenesten og det ordinerte embetet. De ulike tjenestegruppene i kirken bidrar til å realisere kirkens oppdrag. Det er nødvendig at disse gis en tydelig forankring i den kirkelige struktur i rammen av en avklart embetsforståelse.

Bispemøtet vil derfor ta initiativ til en konsultasjon om disse spørsmålene. Reformer og nytt planverk gir ytterligere grunner til å arbeide med de ulike tjenestegrupper arbeid og plass i den kirkelige struktur.”

Under møtet ble det gjennomført en konsultasjon med følgende program:

0900 Velkommen – dagens tema, arbeidsmåte, målsetning
Olav Skjevesland

0915 Innledning – Diakoni, embete, ekklesiologi
Harald Hegstad
Trond Skard Dokka

1000 Pause

1015 Innledning – praktisk menighetsliv: oppgavefordeling, samarbeid, verdsetting, synlighet
Ola Smeplass – Diakonforbundet
Gunnar Mindestrømmen - Presteforeningne
Harald Skarsaune – Kateketforeningen

1100 Samtale

1145 Oppsummering – veien videre
Frank Grimstad
Nils-Tore Andersen
Olav Skjevesland

BM-011/09 Vedtak:

Bispemøtet har drøftet diakontjenesten og det ordinerte embetet. Som en del av behandlingen ble det avholdt en konsultasjon, hvor teologiske, ordningsmessige og praktiske hensyn ble belyst.

Den særskilte tjenesten med Ord og sakrament, slik den beskrives i art. 5 i Den augsburgske konfesjon, er i vår kirke knyttet til prestedtjenesten. Ved siden av denne er det også andre tjenester som er vesentlige for realiseringen av kirkens oppdrag.

Bispemøtet vil arbeide videre med bredden av tjenester i kirken, deres innbyrdes forhold til hverandre og deres respektive ansvarsområder, samt adgang til sakramentsforvaltningen, med sikte på en rådgivende uttalelse til Kirkerådet ifm Bispemøtet i oktober 2009.

BM 012/09 Biskopens kallsbrev/tjenestebrev - TOB §9

Det er den siste tiden reist enkelte spørsmål knyttet til forståelsen og praktiseringen av biskopens kallsbrev hhv tjenestebrev.

1. Hva er biskopens kallsbrev/tjenestebrev

For en historisk fremstilling av kollas, kallsbrev, tjenestebrev, se Oluf Kolsrud: Kollats i den Norska Kyrkja, Norvegia Sacra VI (1926).

Kallsbrevet har sin bakgrunn i kollaset. Kollas, lat. *collatio*, som kirkerettslig term betegner den akt å overdra et ledig presteembete fra den som har kallsretten (patronatsretten) til presten. I middelalderen utøvte biskopen tidvis jus patronatus, men ved reformasjonen ble det innført prestevalg. Noen steder var det, som også tidligere, privat kallsrett.

Etter reformasjonen ble brevet fra biskopen til menigheten likevel videreført. Noen kollas i den gamle og egentlige mening var dette imidlertid ikke. Biskopens brev til menigheten var et bekreftelsesbrev eller et innsettelsesbrev. Språklig ble det likevel benevnt "collats". Begrepet ble kodifisert i kirkeritualet av 1685 og i alterbøkene av 1889 og 1920. I Tjenesteordning for biskoper av 2007 brukes begrepene kallsbrev og tjenestebrev.

Kallsbrevet er altså ikke, som før, en utnevnelse til presteembete. Hva ligger så i biskopens kallsbrev?

Norske Lov 2-3-3 forutsetter at biskopens brev inneholder bla "at hand er rettelig kaldet, overhørt og til Embedet ordineret at være deris Prædiker i Ordet, meddeele dennem Christi Sacramenter og dennem i deris Saligheds Sag betiene". Pontoppidan skriver i 1757 at i kallsbrevet "bevidnes hans Ordination og lovlige Beskikkelse, med Formaning til Menigheted at antage, elske og adlyde ham som Christi Sendebud, saa at hand uden Suk maa kunde udrette sin Gierning".

"Kollatsen fremtrer som en bevitnelse fra den kirkelige tilsynsmyndighet om at presten oppfyller de åndelige forutsetninger som prestedtjenesten krever" (Hansson, Kirkerett, s. 74).

2. Kallsbrevets (arbeids-)rettslige status

På 1600 og 1700-tallet var det forutsatt at biskopens kallsbrev utgjorde en forutsetning (conditionalis) for at presten kunne tiltre embetet. I nyere tid er dette problematisert. Berggrav og Oftensås diskuterte hvorvidt kallsbrevet kunne betraktes som et tjenestevilkår i materiell lovs karakter eller ikke (Kirke og Kultur 1932). I Hognestad-saken ble presten utnevnt og tiltrådte sin tjeneste, selv om biskopen i forkant hadde gjort det klart at han ikke ville gi kallsbrev.

På 1980 og 1990-tallet arbeidet Bispemøtet flere ganger med forståelsen av kallsbrevet. Det var Bispemøtets intensjon å ville styrke kallsbrevets betydning.

I dag synes det avklart at biskopens kallsbrev ikke kan forstås som kontroll eller bekreftelse av tilsettingen, og derfor heller ikke utgjør et vilkår for tilsetting eller tiltredelse.

3. Kallsbrevets kirkelige status

Kallsbrevet er i dag hverken utnevning/tilsetting eller kontroll/bekreftelse på tilsetting. Kallsbrevet er et brev fra biskop til menighet som bevitner at presten er ordinert, rettelig kallet og står under biskopens tilsyn. Samtidig anmodes menigheten om å ta vel imot presten som rettelig kalt prest.

Tjenesteordning for biskoper § 9:

”Biskopen gir kallsbrev/tjenestebrev ved tilsetting av ordinert eller vigslet person i kirkelig stilling, som bekreftelse på at vedkommende er ordinert eller vigslet, markering av biskopens tilsyn og formaning til menigheten om å ta imot den tilsatte som rett kalt tjener.”

Etter dette forstås kallsbrevet/tjenestebrevet som en bekreftelse av følgende forhold:

- ordinasjon/vigsling
- biskopens tilsyn
- tjeneste i menigheten.

Når kallsbrevet bekrefter ordinasjon, må dette forstås som en bekreftelse på at personen faktisk er ordinert. Ordinasjonen er en engangshendelse, og kallsbrevet kan neppe tolkes som en fornyelse av ordinasjonsfullmakten. Dersom biskopen mener at en ordinert ikke lenger kan gjøre prestedtjeneste, foreligger det andre prosedyrer for å løse en person fra ordinasjonsforpliktelsen.

Kallsbrevet markerer biskopens tilsyn. Dette er vår kirkes orden. Det vises til spørsmålet om tilsynsfrasingelse fra prest. Bispemøtet har markert at dette ikke er mulig på annen måte enn å si opp sin stilling. På samme måte kan en biskop ikke unndra seg sitt ansvar og sin plikt til å føre tilsyn med kirkelige tjenestemenn.

Formaningen til menigheten bygger på de to foregående faktorer, og viser for øvrig til det felles ansvar for menighetens liv som både prest og menighet har.

4. Har biskopen plikt til å gi kallsbrev/tjenestebrev

Diskusjonen de siste årene har i stor grad dreid seg om i hvilken grad biskopen har plikt til å utstede kallsbrev, og hva det innebærer at biskopen ikke gir kallsbrev.

I sak BM 9/88 heter det at det har vært

”Bispemøtets intensjon å styrke kollasen. Gjennom en felles forståelse av kollasen som det siste ledd i den kirkelige kallsprosedyre har samtlige biskoper sett seg i stand til å utstede kollas til prester uansett om de er kvinner eller menn.

Etter Bispemøtets oppfatning vil en eventuell kollasnektelse i dagens kirkeordning bare kunne tenkes i saker der det gjelder grunnleggende spørsmål om lære eller livsførsel”.

Når Bispemøtet her fremhevet kallsbrevet som ”det siste ledd i den kirkelige kallsprosedyre” antydes samtidig at biskopen rutinemessig utsteder kallsbrev. Samtidig åpnes det for at biskopen i enkelte tilfeller kan nekte å gi kallsbrev. Blant biskopene i 1988 var det enkelte som ikke kunne akseptere kvinners prestedtjeneste. Bispemøtet vedtok likevel enstemmig at kallsbrev burde utstedes og ville bli utstedt. Ulikt syn på kvinners adgang til prestedtjenesten gav altså ikke grunnlag for å nekte å gi kollas. Spørsmålet nå er om man vil kunne forholde seg til homofile i partnerskap/ekteskap på samme måte, eller om man vil henføre dette til ”grunnleggende spørsmål om lære eller livsførsel”.

Ti år senere, i sak BM 10/98 treffes følgende vedtak:

- ”1. Det er biskopen som bør utferdige og undertegne alle tjenestebrev i kraft av sitt tilsynsansvar.
2. Tjenestebrev utferdiges til kirkelig tilsatte med ledende, forkynnende, undervisende og/eller liturgiske funksjoner.
3. Tjenestebrev kan holdes tilbake om biskopen finner at liv og lære er i strid med Guds ord og kirkens orden.
4. For å skille brevene fra hverandre, benevnes brev til vigslede medarbeidere KALLSBREV. TJENESTEBREV utferdiges til medarbeidere som ikke er vigslet.”

I Tjenesteordning for biskoper § 9 heter det at ”Biskopen gir kallsbrev/tjenestebrev ...”. Presens indikativ form antyder at dette er å forstå som en normal prosedyre, og at dette skjer nærmest rutinemessig. Formuleringen kan tolkes som en tjenesteplikt. Det vil antakelig være å strekke det noe.

På bakgrunn av den etablerte forståelsen av hva kallsbrevet er i kirkelig og rettslig forstand, samt formuleringen i biskopens tjenesteordning, vil det i utgangspunktet ikke være naturlig å ikke gi kallsbrev/tjenestebrev.

5. Hvem mottar kallsbrev/tjenestebrev?

Bispemøtet vedtok i sak 10/98:

- ”4. For å skille brevene fra hverandre, benevnes brev til vigslede medarbeidere KALLSBREV. TJENESTEBREV utferdiges til medarbeidere som ikke er vigslet.”

En gjennomgang av foreliggende brev viser at dette ikke er helt konsekvent fulgt opp. Kallsbrev brukes gjennomgående om brev til prester. Tjenestebrev brukes i stor grad om brev til vigslede utenom prester. Noen gir også brev til andre medarbeidere, som da har litt varierende benevnelse (tjenestebrev, hilsen osv.).

BM-012/09 Vedtak:

Bispemøtet legger til grunn at biskopens kallsbrev/tjenestebrev viderefører en viktig tradisjon i vår kirke som består i å markere biskopens tilsyn.

Kallsbrev/tjenestebrev forstås som markering av at den tilsatte er ordinert/vigslet, rettelig kalt og står under biskopens tilsyn.

Bispemøtet vil arbeide videre med kallsbrevet/tjenestebrevets utforming, med sikte på en standardisering av brevene.

BM 013/09 Plan for trosopplæring

Plan for trosopplæring skal til behandling på Kirkemøtet 2009, og vedtas med hjemmel i Kirkeloven § 24 b. Den vil erstatte Plan for dåpsopplæring (1991) og Plan for konfirmasjonstiden (1998). Planen er utviklet på bakgrunn av det femårige forsøks- og utviklingsprosjektet "Størst av alt" (2003-2008).

Biskopene har et særskilt ansvar for å se til at kirken lever og lærer i samsvar med skrift og bekjennelse. Det forventes derfor at biskopene har et særlig fokus på de teologiske og læremessige sidene ved planutkastet i sine uttalelser.

Bispemøtets behandling har til formål å legge til rette for at biskopene sammen kan drøfte teologiske og læremessige sider ved planen, og på den måten forberede sine respektive uttalelser.

BM-013/09 Vedtak:

Saken ble drøftet med henblikk på biskopenes respektive høringsuttalelser.

BM 014/09 Prosten og prostetjenesten

Etter at nye tjenesteordninger ble fastsatt i 2004 er prostereformen nå inne i en konsolideringsfase. Utviklingsprogram for proster (UPP) er gjennomført i alle bispedømmer.

I denne fasen kan det være grunn for Bispemøtet å drøfte situasjonen knyttet til prostetjenesten. Fra enkelte biskoper er det innmeldt at enkelte proster ikke går inn i den nye prosterollen. Dette kan være utfordrende for både prost og biskop.

Den nye prosterollen er i sterkere og tydeligere grad enn tidligere en lederrolle i den lokale kirke. I denne sammenheng er det avgjørende at prostene har et avklart forhold til sin egen lederrolle, tilgjengelige verktøy for ledelse og rutiner for rapportering til biskopen.

De prostene som har søkt og tiltrådt etter at ny tjenesteordning er trådt i kraft, må antas å være motivert til og skikket for oppgavene som følger den nye prosterollen. Blant proster som har vært lenge i tjenesten, derimot, vil det være enkelte som er mindre motivert for å gå inn i noen av de oppgavene som prostene nå skal ivareta, kanskje særlig oppgaver knyttet til utøvelsen av arbeidsgiverrollen.

BM-014/09 Vedtak:

Spørsmålet om seniorpolitikk for proster ble drøftet, og tas opp til ny behandling i Bispemøtet høsten 2009. Spørsmål knyttet til prost og prostetjenesten tas opp regelmessig fremover.

Forslag til nytt liturgisk materiale er nå ute på høring med frist 15. september 2009.

Dokumenter i høringsprosessen:

- Høringsnotat
- Liturgi. Forslag til ny ordning for hovedgudstjeneste
- Dåpsliturgi og høringsdokument
- Forslag til ny tekstbok
- Salmebok 2008
- Gamle kirkerom for ny liturgi (ikke trykket)

Det er utarbeidet et skjema med spørsmål for to kategorier høringsinstanser. Den første kategorien er det som kalles ordinære høringsinstanser (biskoper, bispedømmeråd, fakulteter og høyskoler, organisasjoner, institusjoner og kirkesamfunn). Den andre kategorien er de om lag 100 høringsmenighetene som er valgt ut.

Kirkerådet har også offentliggjort en veiledning til hvordan menighetene, både de som er forsøksmenigheter så vel som de øvrige, kan prøve ut materialet.

Prostene vil ha en koordinerende og støttende rolle lokalt. Det er viktig at biskopen og prostene i fellesskap drøfter høringssituasjonen fortløpende.

Reformen reiser et behov for kompetanse. Det er viktig å avklare eksisterende kompetanse i prostiene og bispedømmet, for eksempel hvem som har gjennomført LIV-kurs eller annen videreutdanning i liturgi.

Vedtak

Bispemøtet ser med glede på den liturgiske fornyelse som nå finner sted i vår kirke gjennom gudstjenestereformen. Denne reformen er basert på en forståelse av gudstjenesten som samlingen av Guds folk, hvor menigheter og medarbeidere gis mulighet for delaktighet på en sterkere måte. Reformen angår også liturgiens innhold, og Bispemøtet har et særlig ansvar for dette.

Vi vil i denne sammenheng peke på at gudstjenestefeiringen er et uttrykk for vår tro og bekjennelse, og gjenspeiler vår kirkes evangelisk-lutherske identitet. Vi stiller oss spørrende til at kollektbønnen er foreslått tatt bort, og at samlingsbønnene ikke angir søndagens karakter. Videre kan det synes som at salmesangens betydning i gudstjenesten er svekket. Bispemøtet vil ikke svekke prekenens betydning i gudstjenesten. Gudstjenesten må romme en muntlig utlegning av evangeliet for menigheten. Når det gjelder liturgiene for dåp og nattverd, vises det til sak BM 15/08.

Bispemøtet mener at en lokal grunnordning må finne en riktig balanse mellom fleksibilitet og gjenkjennelighet. I den forbindelse bør det gjennomgås hvilke ledd som er frivillige og hvilke som er obligatoriske med sikte på at enhver gudstjenestevariant skal gi et genuint uttrykk for vår kirkes tro.

Bispemøtet drøftet også forholdet mellom gudstjenestefeiring og kirkerom. I det videre arbeid må det tas hensyn til alteret og alterringens funksjoner i ulike gudstjenester og kirkelige handlinger i forhold til både langkirke- og sentralkirkemodellen.

Bispemøtet registrerer at mye av tenkningen i materialet tar utgangspunkt i sentralkirken og har en noe ensidig fokusering på prestens orientering *versus populum*.

Bispemøtet vil drøfte gudstjenestereformen kontinuerlig frem mot endelig vedtak i Kirkemøtet. Bispemøtet finner det nødvendig å bli sterkere involvert i arbeidet med å bearbeide liturgiene etter høringens utløp. Dette kan for eksempel skje i form av en felles konsultasjon mellom Kirkerådets høringsutvalg og Bispemøtet.

Gudstjenestereformen angår hele kirken. Alle kirkelig tilsatte vil på ulike måter bli involvert. Det vil imidlertid angå prester og kantorer/organister i særlig grad. Bispemøtet finner det naturlig at biskop og prost har et særskilt ansvar i forbindelse med innføring av nye liturgier.

Liturgi uttrykker lære, og består av både tekst og musikk. Det forutsettes at hele forslaget til ny liturgi forelegges Bispemøtet etter reglene om saksbehandling i liturgisaker. Når det gjelder tidspunkt for endelig vedtak av nytt liturgisk materiale, er Bispemøtet opptatt av at vi gir oss den tid det vil kreve for at resultatet skal bli tjenlig for vår kirke.

BM 016/09 Kommunikasjonsstrategi

Behovet for en medie- og kommunikasjonsstrategi har vært drøftet i arbeidsutvalget og i Bispemøtet, jf sak BM 30/08. Det ble vedtatt å utarbeide en medie- og kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet med tanke på å fremme biskopenes og Bispemøtets synlighet i medieoffentligheten, koordinere medieopptredener, og bidra til at biskopene kan respondere raskere på aktuelle saker i kirke og samfunn.

Kirkemøtet 2006 vedtok en kommunikasjonsplattform for Den norske kirke. Det ble samtidig vedtatt at sentralkirkelige organer skulle utarbeide kommunikasjonsstrategier på grunnlag av kommunikasjonsplattformen.

Vedtak

Bispemøtet drøftet det fremlagte utkast til kommunikasjonsstrategi. Utkastet videreutvikles på bakgrunn av innspill som fremkom i møtet.

BM 017/09 Studiepermisjon m.v. for biskoper

Fra biskop Ingeborg Midttømme er det reist spørsmål om hvilke ordninger som gjelder for veiledning av biskop. Fra KKD er det meldt inn en anmodning om at Bispemøtet drøfter rammer og ordninger for studiepermisjon for biskoper.

Det er etablert gode ordninger for veiledning av prester, jf ABV-systemet. Det er også etablert egne ordninger for veiledning av proster. Biskopene har gjennomført et lederutviklingsprogram som nylig er avsluttet.

Det har imidlertid skjedd store endringer i bispekollegiet under dette programmet. Flere av de nylig utnevnte biskopene har derfor ikke tatt del i dette, evt bare i begrenset grad.

Det har vært en forståelse for at nye biskoper gis studiepermisjon ved starten av sin tjeneste. Det er ingen fast regulert ordning, og den har heller ikke vært gjennomført konsekvent. Det er ikke pålegg om permisjon, men søknader har alltid blitt imøtekommet.

Vedtak

1. Bispemøtet ser det som viktig at biskopene gis mulighet for å delta i regelmessig veiledning. Bispemøtet vil arbeide videre med formene for slik veiledning på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet. Det legges til grunn at kostnader til veiledning for biskoper dekkes av tildelingen til bispedømmerådet.
2. Bispemøtet anser studiepermisjon som nødvendig for den enkelte biskop og et gode for kirken som helhet, og vil bidra til en ordning hvor biskopene regelmessig kan tildeles studiepermisjon.
3. Bispemøtet ber arbeidsutvalget utarbeide forslag til retningslinjer, og at saken tas opp på et senere bispemøte.

BM 018/09 Påkehilsen til menighetene

BM-018/09 Vedtak:

Bispemøtet vil sende sin hilsen til menighetene, og ber om at hilsenen leses opp i gudstjenesten første påskedag.

Påsketext fra Bispemøtet til menigheter i Den norske kirke MOT TIL Å LEVE - MOT TIL Å HANDLE

Påskan gir oss mot til å tro, kraft til å handle og håp for vår verden. Døden er ikke det siste. Påskan er livets fest.

Fortellingen om Jesu død og oppstandelse vitner om noe som faktisk har skjedd. Mismot og frykt bredte seg blant Jesu venner da han døde. Da han sto opp, vendte motet tilbake. Jesu oppstandelse er vårt fremtidshåp, men også en livgivende kraft her og nå. –Frykt ikke! Sa engelen ved graven. –Fred! Sa Jesus da han møtte sine venner.

Jesus ville frigjøre mennesker. Han viste omsorg for skaperverket. Uansett hva som måtte bryte ned vår jord, er kraften fra hans oppstandelse sterk nok til å gjenopprette og fornye. Påskan gir oss mot til å handle. Og det haster!

Vår jord trues av klimakrise, og vårt samfunn er rammet av finanskrise. Lokalsamfunn berøres og arbeidsplasser trues. Fattige blir fattigere. Jesus gav de fattige håp. Han kom for å reise opp mennesker. Vi kjenner kraften av hans oppstandelse, og engasjerer oss i kampen mot fattigdom og for Guds skaperverk. Vi løfter blikket fra krisen til Kristus. Hans oppstandelse gir oss håp.

*Løftet står fast når vår fremtid er truet:
Ingen skal rive oss ut av Guds hånd.
En gang skal Gud få sin skapning tilbake.
Verden blir frigjort fra fiendens bånd.*

(Svein Ellingsen, NoS 196, 4-5)

BM 019/09 Møte med kirkestatsråden

Statssekretær Halvard Ingebrigtsen møtte Bispemøtet til samtale. Følgende punkter ble drøftet:

1. Religionspolitikk
2. Prestestillinger/økonomi/arbeidsveilederutdanning
3. Presesfunksjonen

BM-019/09 Vedtak:

Samtalen ble tatt til etterretning.

BM 020/09 Møteplan

BM-020/09 Vedtak:

Det fastsettes følgende møteplan for Bispemøtet. Møtedatoer for arbeidsutvalget, Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd er til orientering.

2009

Dato	Møte
6. mai	Bispemøtets arbeidsutvalg
13.-14. mai	SKR, MKR
27.-28. mai	KR
20.-24. juni	Ungdommens kirkemøte
24.-25. juni	Bispemøte
9. september	Bispemøtets arbeidsutvalg
9.-10. september	SKR, MKR
17.-18. september	KR
1.-6. oktober	Bispemøte
16.-19. november	Kirkemøte, Tønsberg
8.-9. desember	Bispemøtets arbeidsutvalg

2010

Dato	Møte
(26. – 27. januar i Fredrikstad)	uken 25. januar – 1. februar avsettes til å besøke Jerusalem og Amman (møtet 26.-27. januar utgår dersom besøket lar seg realisere)
24.- 25. februar	MKR, SKR
2. mars	Bispemøtets arbeidsutvalg
11. – 13. mars	Kirkerådet
22. – 25. mars	Bispemøte i Oslo
19.- 20. mai	MKR, SKR
25. mai	Bispemøtets arbeidsutvalg
27.-29. mai	Kirkerådet
14. juni	Bispemøtets arbeidsutvalg
15.-16. juni	Bispemøte i Oslo – ekstraordinært ifm gudstjenestereformen
28. juni-2. juli	Nordisk bispemøte i Århus
7.- 8. september	MKR, SKR
14. september	Bispemøtets arbeidsutvalg
15.-17. september	Kirkerådet
18. - 22. oktober	Bispemøte i Oslo
8. november	Bispemøtets arbeidsutvalg
14.- 21. november	Kirkemøtet
13.-14. desember	Bispemøtets arbeidsutvalg

2011

Dato	Møte
25. – 28. januar	Bispemøte i Oslo
4.-8. april	Kirkemøtet
30.-31. mai	Bispemøte i Fredrikstad
17. - 21. oktober	Bispemøte i Oslo

Sekretariatet forbereder et forslag til ny møtestruktur for Bispemøtet fra 2012, hvor det bl.a. tas hensyn til møter i arbeidsutvalget, Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

BM 021/09 Særskilte prekenter 2010-2011

Kirkerådet har oversendt vedtak om særskilte prekenter 2010-2011 for godkjenning i Bispemøtet.

Vedtak

Bispemøtet gir sin tilslutning til Kirkerådets vedtak.

Styrking av presesfunksjonen

Bispemøtet har i lengre tid arbeidet med tiltak som kan styrke rammebetingelsene for utøvelsen av vervet som Bispemøtets preses. Vi er tilfreds med at Regjeringen i Ot prp nr 34 (2008-2009) sier at de vil styrke presesfunksjonen.

Saken er nå til behandling i Stortinget. Komiteen viser til ”at en slik nyordning kan innføres uten endringer i kirkeloven dersom preses velges av og blant biskopene.” Bispemøtet tar til etterretning at Komiteen ber om at Stortinget får saken til behandling ”etter at kirken selv har tatt stilling til hvilke modeller den mener er mest aktuelle for styrking av presesfunksjonen”.

Forslaget om styrking av presesfunksjonen er lansert i en sak som handler om styrking av demokratiet i kirken (demokratireformen). Bispemøtet forventer at både Storting og Regjering lytter til hva kirkens organer uttaler om hvilke løsninger og modeller som skal velges, og på den måten tar kirkens demokrati på alvor. Lokalisering av kirkelige funksjoner handler om kirkens evne til å ivareta sine oppgaver.

Religiøst mangfold og tydelig religionspolitikk

De siste par måneders debatt om islam i Norge reiser spørsmålet: Hvordan skal vi leve sammen i et samfunn med forskjellige religioner og livssyn?

I dag er det viktig for oss som biskoper å peke på de gode relasjonene som preger forholdet mellom kristne og muslimer i vårt land. Det gjelder ikke bare på lederplan, men også i mange lokalsamfunn, ofte med kristne menigheter som pådrivere. Nå er det viktig å utvikle disse relasjonene videre og styrke kjennskapet til hverandre.

Samtidig opplever mange det radikale islam som en trussel, og muslimer har opplevd frykt for sin plass i vårt samfunn etter den siste tidens debatter. Da er det viktig å minne om at det i første rekke er muslimer selv som er offer og lider på grunn av islamittisk terror: i Midt-Østen, i Asia og Afrika. Denne situasjonen må ikke vendes mot muslimer i vårt eget land. Både muslimer, jøder og kristne i Norge har tatt og tar avstand fra ekstremisme og voldsutøvelse i Guds navn.

Vi ønsker religionsfrihet og likebehandling av trossamfunn, og at vi lærer å leve med et mangfold av religioner og livssyn. Det krever en bevisst religionspolitikk fra våre myndigheters side. Vi oppfordrer til at den utvikles med større tydelighet og kommer både minoritetene og majoriteten i befolkningen til gode. Det vil bidra til et klima som ser verdien av gudstro og livssyn og gi rom for et utfordrende mangfold.

Religionsfrihet og ytringsfrihet er to sider av samme sak. Den kritiske debatten er nødvendig, men det må også utvikles møteplasser for den rolige og personlige samtalen som øker gjensidig kjennskap og tar bort frykt. For oss som kirke er det vesentlig å møte mennesker av annen tro med kristen nestekjærlighet og tydelighet på egen tro og tradisjon.